

רות פרק ג

- (א) ותאמר לה נעמי חמותה בתי הלא אבקש-לך מנוח אשר ייטב-לך:
 (ב) ועתה הלא בעל מדעתנו אשר היית את-נערוֹתיו הנה-הוא זרה את-גֵרן השערים הלילה:
 (ג) ורחצתו וסכתו ושמת שמלתך שמלתיה עליה וירדתי ויגדת הגרן אל-תודעי לאיש עד פלתו לאכל ולשתות:
 (ד) ויהי בשכבו וידעת את-המקום אשר ישכב-שם וכאת וגלית מרגלתי ושכבתי ושכבת והוא יגיד לך את אשר תעשין:
 (ה) ותאמר אליה כל אשר-תאמרי אלי אעשה:
 (ו) ותרד הגרן ותעש ככל אשר-צוהה חמותה:
 (ז) ויאכל בעז וישת וייטב לבו ויבא לשכב בקצה הערמה ותבא בליל ותגל מרגלתי ותשכב:
 (ח) והי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה שכבת מרגלתי:
 (ט) ויאמר מי-את ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפך על-אמתך כי גאל אתה:
 v (י) ויאמר ברובה את ליקוק בתי היטבת ססדר האחרון מן-הראשון לבלתי-לכת אחרי הבחורים אמ-דל ואם-עשיר:
 (יא) ועתה בתי אל-תיראי כל אשר-תאמרי אעשה-לך כי יודע כל-שער עמי כי אשת חיל את:
 (יב) ועתה כי אמנם כי אם גאל אנכי וגם יש גאל קרוב ממני:
 v (יג) ליניו הלילה והיה בבקר אם-יגאלה טוב יגאל ואם-לא יחפץ לגאלה וגאלתי אנכי חי-יקוק שכבי עד-הבקר:
 (יד) ותשכב מרגלתו מרגלותיו עד-הבקר ותקם בטרם יכיר איש את-רעהו ויאמר אל-יודע כי-באה האשה הגרן:
 (טו) ויאמר הבי המטפחת אשר-עליה ואחזי-בה ותאחז בה וימד שש-שערים וישת עליה ויבא העיר:
 (טז) ותבוא אל-חמותה ותאמר מי-את בתי ותגד-לה את כל-אשר עשה-לה האיש:
 (יז) ותאמר שש-השערים האלה נתן לי פי אמר אלי אל-תבואי ריקם אל-חמותך:
 (יח) ותאמר שבי בתי עד אשר תדעין איה ופל דבר כי לא ישקט האיש כי-אם-כלה הדבר היום:

רות פרק ד

- (א) ובעז עלה השער וישב שם והנה הגאל עבר אשר דבר-בעז ויאמר סורה שבה-פה פלגי אלמני ויסר וישב:
 (ב) ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו-פה וישבו:
 (ג) ויאמר לגאל חלקת השדה אשר לאחינו לאלימלך מכרה נעמי השבה משדה מואב:
 (ד) ואני אמרתי אגלה אזורך לאמר קנה נגד הישבים ונגד זקני עמי אם-תגאל גאל ואם-לא יגאל הגידה לי ואדע ואדעה כי אין זולתך לגאול ואנכי אחריך ויאמר אנכי אגאל:
 (ה) ויאמר בעז ביום-קנותך השדה מיד נעמי ומאת רות המואביה אשת-המת קניתי קנייתך להקים שם-המת על-נחלתו:
 (ו) ויאמר הגאל לא אוכל לגאול-לי פן-אשחית את-נחלתי גאל-לך אתה את-גאלתי כי לא-אוכל לגאל:
 (ז) וזאת לפנים בישראל על-הגאולה ועל-התמורה לקים כל-דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל:
 (ח) ויאמר הגאל לבעז קנה-לך וישלף נעלו:
 (ט) ויאמר בעז לזקנים וכל-העם עדים אתם היום כי קניתי את-כל-אשר לאלימלך ואת כל-אשר לכליון ומחלו מיד נעמי:
 (י) וגם את-רות המואביה אשת מחלו קניתי לי לאשה להקים שם-המת על-נחלתו ולא-יכרת שם-המת מעם אחיו ומשער מקומו עדים אתם היום:
 v (יא) ויאמרו כל-העם אשר-בשער והזקנים עדים יתן יקוק את-האשה הבאה אל-ביתך כרחלו וכלאה אשר בנו שתיהם את-בית ישראל ועשה-חיל באפרתה וקרא-שם בבית לחם:
 v (יב) והי ביתך כבית פרוץ אשר-ילדה תמר ליהודה מן-הזרע אשר יתן יקוק לך מן-הנערה הזאת:
 v (יג) ויקח בעז את-רות ותהילו לאשה ויבא אליה ויתן יקוק לה רצון ותלד בן:
 v (יד) ותאמרנה הנשים אל-נעמי ברוך יקוק אשר לא השבית לך גאל היום ויקרא שמו בישראל:
 (טו) והיה לך למשיב נפש ולכלכל את-שיבתך כי כלתך אשר-אהבתך ילדתו אשר-היא טובה לך משבעה בנים:
 (טז) ותקח נעמי את-הילד ותשתהו בחיקה ותהילו לאמנת:

(יז) ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד-בן לנעמי ותקראנה שמו עובד הוא אבי-ישי אבי דוד: פ
(יח) ואלה תולדות פֶּרֶץ פֶּרֶץ הוליד את-חֲצֹרֹן:
(יט) וְחֲצֹרֹן הוליד את-לֶם וְלֶם הוליד את-עֲמִינָדָב:
(כ) וְעֲמִינָדָב הוליד את-נַחֲשֹׁן וְנַחֲשֹׁן הוליד את-שִׁלְמָה:
(כא) וְשִׁלְמוֹן הוליד את-בְּעַז וְבְעַז הוליד את-עֹבֵד:
(כב) וְעֹבֵד הוליד את-יָשִׁי וְיָשִׁי הוליד את-דָּוִד:

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) רות פרק ג סימן י

(י) ויאמר ברוכה את ליי' בתי. אמר רבי יוחנן לעולם אל ימנע אדם עצמו מלילך אצל זקן לברכו, שהרי בועז בן פ' שנה היה וברכתו נעמי ואמרה ברוך הוא ליי', מיד נפקד, ורות בת מ' שנה היתה ובירכה בועז ומיד נפקדה: לבלתי לכת אחרי הבחורים. מלמד שהאשה אוהבת בחור מסכן יותר מזקן עשיר.
רש"י

(י) מן הראשון - אשר עשית עם חמותך:

אבן עזרא

(י) חסדך האחרון מן הראשון - שהיא עשתה חסד עם בעלה כאשר אמרה נעמי כי רחוק הוא שוב אל התגיירה:
אם דל ואם עשיר - שהכל אוהבים אותך בעבור יופיך:
מלבי"ם

(י) ויאמר ברוכה את לה', כי ראה שכונתה לש"ש היטבת חסדך האחרון מן הראשון ר"ל החסד הראשון שעשית עם בעלך בעת שנשא אותך שבחרת לקחת איש מזרע ישראל אז בחרת עכ"פ בבחור ויוכל להיות שעשית זאת מצד שחשקת ביפיו, אבל החסד האחרון שתרצה לעשות עם נפש בעלך ע"י היבום ועי"כ בחרת לקחת איש זקן מלכת אחרי הבחורים שאפי' בחור דל היה טוב יותר מלקחת זקן וכ"ש שהיית מוצא בחור עשיר שהיה לוקח אותך מפני יפיך ואת בחרת בזקן כדי להקים שם לבעלך המת זה חסד גדול שאת עושה לבעלך:
תורה תמימה

(י) ברוכה את לה' - אמר ריש לקיש, לעולם אל ימנע אדם עצמו מלילך אצל זקן לברכו, שהרי רות בת ארבעים שנה היתה ולא נפקדה, ומכיון שהתפלל עליה אותו צדיק נפקדה, שנאמר ברוכה את לה' (בתיטז) [מ"ר]:
לבלתי לכת וגו' - לפי שהאשה אוהבת ללכת אחר בחור מסכן מזקן עשירטז* [שם]:

מדרש זוטא - רות (בובר) פרשה ג סימן יג

[יג] ליני הלילה וגו'. נשבע ליצרו. שלשה נשבעו ליצרן, יוסף ובוועז ופלטני בן ליש, יוסף כתיב ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחסאתי לאלקים (בראשית ל"ט ט'), בועז, הרי אמרנו, ופלטני בן ליש, שנעץ חרב וכו'.
אם יגאלך טוב יגאל. אם מקבל עליו טוב אחי ישא אותך, ואם לאו אני נושא אותך. שכבי עד הבקר, מחצי הלילה עד הבקר, ובבקר החזירה, וביציאתה אמר לה ראה אל יודע שהיתה בכאן.
פסיקתא זוטרתא (לקח טוב)

(יג) ליני הלילה. כבר אמר למעלה (ג, יא) ועתה בתי אל תיראי, שהיתה מפחדת שלא יבזוה, אמר לה אל תיראי: ליני הלילה. אמר לה הלילה הזה את לנה בלא איש מכאן ואילך את בעולת בעל: והיה בבוקר אם יגאלך טוב יגאל. לפי שהיה יותר קרוב מבוועז: ואם לא יחפוץ לגאלך. שהיה יודע שיש לו אשה, וזו היא התשובה שענה טוב בבוקר, שכן כתיב (רות ד, ו) לא אוכל לגאל לי פן אשחית את נחלתי, והבין בועז מדעתו, לכך אמר לה ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי יי'. אמר ר' יוסי שלשה השביעו את יצרן ואלו הן יוסף ודוד ובוועז, יוסף אמר (בראשית לט, ט) וחסאתי לאלקים, כלומר בשבועת אלקים לא אחטא. דוד אמר (שמואל א' כו, י) חי יי' כי אם יי' יגפנו או יומו יבא ומת, למי נשבע, ר' אלעזר אומר ליצרו השביע, ר' שמואל בר נחמן אומר לאבישי השביע חי יי' אם תגע בו דמך אני מערב את דמו. בועז אמר חי יי' לא אגע בה, ולמה, אמר רבי יהודה לפי שכל הלילה היה יצרו תקפו ואומר לו אתה פנוי והיא פנויה בוא עליה לפיכך השביע ליצרו: דבר אחר חי יי'. כיון שאמר אם יגאלך טוב יגאל ואם לאו וגאלתיך אנכי, אמרה לו שמא מילי דעלמא אתה אומר אלי, מיד נשבע לה חי יי' כאשר אמרתי לך כן אעשה.
רש"י

(יג) ליני הלילה - ליני בלא איש:

חי ה' - אמרה לו בדברים אתה מוציאני קפץ ונשבע לה שאינה מוציאה בדברים ויש מרבותינו אמרו ליצרו נשבע שהיה יצרו מקטרגו אתה פנוי והיא פנויה בא עליה ונשבע שלא יבא עליה אלא על ידי נישואין:

אבן עזרא

(יג) אם יגאלך טוב - יש אומרים כי טוב היה שם הגואל ואילו היה כן למה אמר הכתוב במגלה סור' שבה פה פלוני אלמוני רק טעמו אם יגאלך הגואל טוב הוא לך שיגאל כי אדם חשוב הוא: מלבי"ם רות פרק ג פסוק יג (יג) ליני הלילה, צריכה את ללון פה עד שיהיה בוקר שאז אדבר עם טוב, ואם יגאלך טוב הלא הוא יגאל, ר"ל הלא אז לו משפט הקדימה, ואם לא רק זאת אני מבטיחך בשבועה שאם לא יחפוץ לגאלך אז וגאלתיך אנכי חי ה', ע"ז אני נשבע לך, ובאשר רצתה לקום ממשכבה מרגלותיו, א"ל שכבי עד הבקר, ר"ל שכבי במקום הזה, כי אני ירא פן יסייתי היצה"ר לבא עליך עתה, וחז"ל אמרו ליצרו נשבע ר"ל שמ"ש חי ה' מוסב על שני התנאים, על תנאי שאם יגאל טוב יגאל, וע"ז נשבע חי ה' שלא יגע בה כל עוד לא דבר עם טוב וזה נשבע ליצרו וגם חי ה' שאם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי וזה נשבע לה:

תורה תמימה

(יג) ליני הלילה - הלילה הזה את לנה בלא איש ואין את לנה לילה אחרת בלא אישיח) [מ"ר]:
חי ה' וגו' - מלמד שבא יצרו לתקפו ונזדרז עליו בשבועה, הדא הוא דכתיב (משלי כ"ד) גבר חכם בעוז ואיש דעת מאמץ כח - זה בועז שנזדרז על יצרו בשבועהיח*) [שם]:

מדרש זוטא - רות (בובר) פרשה ד סימן יא

[יא] ויאמרו כל העם אשר בשער וגו'. אמר ר' אחא כל הנושא אשה כשרה כאלו קיים כל התורה כולה מראש ועד סוף, ועליו הוא אומר אשתך כגפן פוריה וגו' (תהלים קכ"ח ג'), ולפיכך נכתבה אשת חיל מאל"ף ועד תי"ו, ואין הדורות נגאלים אלא בזכות נשים צדקניות שבהור' /שבדור/, שנאמר זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל (שם /תהלים/ צ"ח ג'), לבני ישראל לא נאמר אלא לבית ישראל. מעשה באחד שירד מנכסיו, והיתה לו אשה כשרה, לסוף נעשה שכיר, פעם אחת היה חורש בשדה, נזדמן לו אליהו ז"ל בדמות ערבי אחד, א"ל יש לך שבע שנים טובות, אימתי אתה מבקש אותם, עכשיו או בסוף ימך, א"ל קוסם אתה אין לי מה ליתן לך, אלא הפטר מעלי לשלום, וחזר אצלו עד שלשה פעמים, פעם שלישית אמר לו אלך ואמלך באשתי, מה עשה הלך לו אצל אשתו ואמר לה בא אחד אלי והטריח עלי עד שלשה פעמים, ואמר לי יש לך שבע שנים טובות אימתי אתה מבקש אותם עכשיו או בסוף ימך, אמרה לו אמור לו הבא אותן היום, והיה מתחבא מבניו, וחזר אצלו ואמר לו הבא אותם עכשיו, א"ל לך לביתך ואינך מגיע לשער חצירך עד שתראה ברכה פרוסה בבית, והיו יושבין בניו לחפש בידם בעפר, ומצאו מטמון שיזונו שבע שנים, ובאו וקראו לאמן, ולא הגיעו לשער עד שיצאה אשתו לקראתו ובישרה לו, מיד הודה להקב"ה, ונחה דעתו עליו, מה שעשתה אשתו הכשירה, אמרה לו אנו בכל מקום כבר מושך עלינו הקדוש ברוך הוא חוט של חסד ונתן לנו לשבע שנים אלא בוא נעסוק כגמילות /בגמילות/ חסדים בשבע שנים הללו, שמא מוסיף לנו הקדוש ברוך הוא טובה מאצלו וכן עשתה, וכל מה שעשתה אמרה לבנה קטן כתוב כל מה שאנו נותנין, וכן עשה, לסוף שבע שנים בא לו אליהו ז"ל, ואמר לו כבר הגיע שעה ליטול מה שנתתי לך, אמר לו כשנטלתי לא נטלתי אלא מדעת אשתי, אף כשאני מחזיר לא אחזיר אלא בדעת אשתי, הלך אצלה ואמר לה כבר בא הזקן ליטול את שלו, אמרה לו לך אמור לו אם מצאת בני אדם נאמנים ממנו אתן לך פקדונך, וראה הקדוש ברוך הוא דבריהם ובגמילות חסדים שעשו, והוסיף להם טובה, לקיים מה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום (ישעיה ל"ב י"ז).

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב)

(יא) ויאמרו כל העם אשר בשער. הכל שמחו על שראו ענוותנותו ומדרגתו הטובה, ואמרו לו יתן יי' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה. לפי שהן היו עיקר, אבל בלהה וזלפה טפילות היו להן, והקדים רחל לפי שהיא היתה עיקר הבית: ועשה חיל באפרתה וקרא שם בבית לחם. מלמד שהברכה צריכה להיות כפולה, כענין שנאמר (דברים כח, ח) יצו יי' אתך את הברכה באסמך [ובכל משלח ירך] ואחר כן אומר וברכך בארץ, וכן כיוצא בהן. רש"י

(יא) כרחל וכלאה - אף על פי שהיו משבט יהודה ומבני לאה מודים הם על רחל שהיתה עיקרה של בית והקדימו רחל ללאה:

וקרא שם - כלומר יגדל שמך:

אבן עזרא

(יא) כרחל וכלאה - הקדים ברחל בעבור שהיתה אשת יעקב בתחלת מחשבתו:

ועשה חיל - כמו עשה לי את החיל הזה כי אתה לא לקחתה בעבור ממון:

מלבי"ם

(יא) ויאמרו כל העם אשר בשער עדים, וגם ברכו אותם ברכת חתנים, והיו שלש ברכות: א] ברכה אל האשה, שהגם שהיא בת עכו"ם מצד שבאה אל ביתך בית צדיק כמוך תהיה בצדקתה כרחל וכלאה שהיו ג"כ בנות לבן הארמי וע"י שנזדווגו ליעקב בנו שתיהם את בית ישראל, כן יבנה ממנה בין נאמן שהיא בית מלכות שבזה תלוי הצלחת כל בית ישראל: ב] ברכה לבעז, ואמר ועשה חיל באפרתה כי בית לחם הוא שם עירו ואפרת הוא שם משפחתו שהיו מיוחסים, שתעשה חיל שזה כולל כל השלמיות עד שיהיו לתפארת לכל משפחת אפרתה ותקרא שם בבית לחם שע"י פרסום שמך יתפרסם שם עירך לשבח ולתהלה כי איש כמוהו נולד בה: תורה תמימה

(יא) כרחל וכלאה - א"ר ברכיה, רוב מסובין משל לאה ואף על פי כן עושין את רחל עיקרית [מ"ר]:

מדרש זוטא - רות (בובר) פרשה ד סימן יב

[יב] ויהי ביתך כבית פרץ. אמר לפניו רבונו של עולם כל בנים שאתה עתיד ליתן לי יהיו מן הצדקת הזאת, ורבקה אמרה כן יהיו מן הצדיק הזה. מן הזרע אשר יתן (לך ה') [ה' לך] מן הנערה הזאת. א"ר תנחומא משום רבי יוסי בן פזי ונחיה מאבינו זרע (בראשית י"ט ל"ב), אותו זרע שהוא בא ממקום אחר, זה מלך המשיח. פסיקתא זוטרתא (לקח טוב)

(יב) ויהי ביתך כבית פרץ. זהו שאמר הכתוב (בראשית לח, כט) מה פרצת עליך פרץ, אמר כל בנים שעתיד הקדוש ברוך הוא ליתן לך יהיו מן האשה הזאת. רש"י

(יב) כבית פרץ - שיצאנו ממנו: מלבי"ם רות פרק ד פסוק יב

(יב) ויהי ביתך ג] ברכה להבנים שתוליד, שהגם שהם בני יבמה ויקראו ע"ש המת, בכ"ז הלא גם בית פרץ שילדה תמר היה ג"כ מענין היבום ויצא ממנה פרץ והוא מתיחס ליהודה ועליו נתלה כל כבוד בית אביו כן יהיה הבית שישתכלל מן הזרע אשר יתן ה' לך מן הנערה הזאת: תורה תמימה

(יב) מן הנערה הזאת - אמרו, כל בנים שהקב"ה עתיד לתת לך יהיו מן הצדקת הזאת (שם):

מדרש זוטא - רות (בובר) פרשה ד סימן יג

[יג] ויקח בועז את רות. לעולם אל ימנע אדם עצמו מלילך אחר זקן. אמר רב הושעיא שניהם לא נפקדו אלא מברכתן של נשים, שנאמר ויאמרו כל העם אשר בשער וגו' כרחל וכלאה (פסוק י"א), אמר רבי יצחק רחל היתה עקרת של בית, לפיכך הוא עושה את רחל עיקר.

ד"א ויהי ביתך כבית פרץ. לא נאמרו דברים הללו אלא כנגד אלישבע בת עמינדב, שראתה ארבע שמחות ביום אחד, בעלה ובניה כהנים גדולים, יבמה מלך, ואחיה נשיא.

ויקח בועז את רות. אמרו אותו הלילה שבא עליה מת. ויתן ה' לה הריון. כל הנשים יולדת למנין הריון, בגימטריא מאתים ושבעים ויום אחד. פסיקתא זוטרתא (לקח טוב)

(יג) ויקח בועז את רות. ראויה היתה לו: ותהי לו לאשה. הגונה להגון אשת חיל: לאיש גבור חיל. ויתן יי' לה הריון. אמר רבי שמעון בן לקיש עיקר מיטריין לא היה לה ונתן לה הקדוש ברוך הוא עיקר מיטריין: דבר אחר הריון. כל הנשים יולדות למניין הריון קקע"א, הרוצה שלא תלד אשתו לשבת אל ישמש עמה אלא מיום רביעי ולהלן, וזה כתוב בתלמוד. מלבי"ם

(יג) ויקח בעז, מספר שלא נהג כמיבם את אשת אח שאז יבמה יבא עליה ויבמה וקדושי כסף ושטר אין קונים רק עושים מאמר שהוא מדרבנן, כי יבום הזה לא היה אלא מצד המנהג לבד וקדש אותה בקדושי כסף או שטר שעז"א ויקח בעז את רות ותהי לו לאשה, קודם שבא עליה, ואח"כ יבא אליה, ויתן ה' לה הריון עפ"י השגחתו הרתה תכף הגם שעם בעלה הראשון שהיה בחור לא ילדה: תורה תמימה

(יג) ויתן ה' לה הריון - א"ר שמעון בן לקיש, עיקר מיטריין לא היה לה וחקק לה הקדוש ברוך הוא עיקר מיטריין (שם):

הריון - תניא, חסידים הראשונים לא היו משמשין מטותיהם אלא מרביעי בשבת ואילך, כדי שלא יבאו נשותיהם לידי חלול שבת(ז), אמר מר זוטרא, מאי טעמייהו דחסידים הראשונים, דכתיב ויתן ה' לה הריון - הריון בגמטריא רע"א הוויח) [נדה ל"ח ב']:

מדרש זוטא - רות (בובר) פרשה ד סימן יד
[יד] ותאמרנה הנשים אל נעמי וגו'. הואיל ויש לה הריון כאלו גואל הוא.

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב)

(יד) ותאמרנה (כל) הנשים אל נעמי ברוך יי' אשר לא השבית לך גואל היום. מה היום הזה שולט ברקיע כך יהיה זרעך רודה ושליט בישראל לעולם. אמר רבי הונא מברכותיהן של נשים לא נתקעקה ביצתו של דוד בימי עתליה.

אבן עזרא

(יד) אשר לא השבית לך גואל - הטעם בעבור שיוקם שם המת על נחלתו:

מלבי"ם

(יד) ותאמרנה הנשים וגו' ברוך ה' אשר לא השבית לך גואל היום, ר"ל מה שנוגע אל היום צריך ברכה לה' שלא השבית לך גואל, כי בנך הוא הנולד בילד הזה כנודע מוסד היבום שהוא המת בעצמו והוא הגואל שלך שלא תמות ערירי, ומה שנוגע על העתיד יקרא שמו בישראל יהיה מגדולי ישראל ומאנשי השם:

תורה תמימה

(יד) לא השבית לך גאל - א"ר חוניה, מברכותיהן של הנשים לא נתקעקה ביצתו של דוד בימי עתליהויט) [מ"ר]:

גאל היום - מהו היום, מה היום רודה ברקיע כך יהא בזרעך רודה ושליט בישראל לעולםכ) [שם]: